

Översikter och meddelanden

Uppfanns idéanalysen av Herbert Tingsten?

Rolf Hugoson

Nyligen har Evert Vedung i denna tidskrift önskat sig mer och bättre idéanalys i statsvetenskapen och på detta vis inlett ett samtal, som av flera skäl torde locka deltagare. Här skall jag nöja mig med att preliminärt kritisera en viss aspekt, frågan om ursprunget.

Jag uppskattar Vedungs professionella grundval, hans livslånga intresse, avspeglat både i publikationslistor och i referenser till kollegor, men även i viljan att bjuda in yngre forskare till debatt. Han finner sig ha vind i seglen: "Det besynnerliga har hänt att idéfaktorer dramatiskt uppvärderats och numera uppfattas som det mest centrala" (Vedung 2018:157). Detta tilltagande intresse urskiljs mot bakgrund av en dystrare bild, där Bergström & Boréus (2000:158) citeras med påståendet: "termen 'idéanalysen' är något provinsiell", medan Carlsnaes får utgöra källan till uppfattningen att: "idékritiken är helt och hållet svensk".

Vedung värjer sig mot uppfattningen att detta skulle ha inneburit att analysen eller kritiken i fråga pågick i en ankdamn. Däremot understryks upprepade gånger det nationella ursprunget: "politisk idéanalys [är] en tvättäkta svensk tradition inom statsvetenskapen" [---] "Idéanalys är en svensk uppfinning med sin säregna fokusering just på idéer i vid mening" (Vedung 2018:155ff).

I förbifarten bör det noteras, att Bergström & Boréus i en senare upplaga av verket "Textens mening och makt" har strukit uttrycket "provinsiell". De nöjer sig med att påpeka: "I svensk statsvetenskaplig tradition finn en inriktning som brukar gå under beteckningen

idéanalys, som innebär att analysobjektet är en eller flera politiska ideologier [...] eller att man i en speciell viktig fråga/debatt [...] vill rekonstruera de idéer som förekom. [...] Inom både historia och idé- och lärdomshistoria studeras också idéer och ideologier" (Bergström & Boréus 2012:145).

Vedung identifierar i sin kamp för statsvetenskaplig idéanalys ett antal för- och efterträdare, men särskilt ett centralt ursprung: "Som uppfinnare räknas Herbert Tingsten på 1930-talet, då han utvecklade en egen speciell ideologikritisk metod" (Vedung 2018:155).

Jag skulle vilja ersätta Vedungs beskrivning av ett nationellt ursprung med följande: ett antal svenska statsvetare har åtminstone sedan 1930-talet ägnat sig åt att utveckla en metod som ibland kallats idékritik, senare ofta idéanalys. Men tesen att detta metodfält skulle ha ett enbart svenskt ursprung bör antingen överges – eller försvaras genom en kraftig inskränkning av ambitionerna. Det senare skulle tyvärr drabba möjligheterna att utveckla fältet tillsammans med idéanalytiker i andra länder, som rimligen har andra förebilder (e.g. Gofas & Hay 2010). Jag tror inte att Vedung föredrar en sådan inskränkning, då han ju skriver: "Här anläggs som sagt ett betydligt bredare perspektiv, som inbegriper såväl konstruerande analys som förklarande varianter" (Vedung 2018:164).

Möjligen kan Tingsten även i ett vidgat perspektivet tillåtas behålla en av de större rollerna, som inspiratör för Vedung och andra, samt som motpart för en rad kritiker. Men dessa kritiker är knappast benägna att delta i en idéanalys där Tingsten också tillåts stå som uppfinnare, producent och regissör. Vedung är uppenbarligen bekant med den kritik Beckman för ett antal år sedan riktade mot Tingstens idékritik, men frågan är om

den tagits på tillräckligt stort allvar (Beckman 2006)?

Tingsten var en intelligent och påläst samhällskritiker, som lyckades befästa idéanalysens roll, kanske inte bara i statsvetenskaplig forskning och undervisning, utan även i svensk politisk debatt. Men den som vill hävda att han uppfunnit inte bara en egen metod utan också en teori och ett forskningsfält fastnar då inom de snäva gränser Tingsten drog upp. I mitt alternativ kan vi alltjämt säga att Tingsten kom med ett originellt bidrag, men detta skedde på ett vidare begrepps- och konstituerat under lång tid och i flera länder. Vi behöver här inte gå in på alla detaljer i denna vidare historia.

Bidrag från andra svenska statsvetare spelade därvid också roll, fast de eventuellt i sin tid framstod som mer konventionella: till exempel Erik Fahlbäck (son till Lundaprofessorn Pontus) som i antologin "Idéer och män" från 1936 samlade ett antal läsvärda uppsatser om: "åskådningar och problem från svensk statsvetenskaplig idépolitik". Eller Gunnar Heckscher, som i en uppsats i *Statsvetenskaplig tidskrift* gav en bred bild av "den politiska idéhistoriens" uppgifter. Han konstaterade bland annat, att: "Den opinionsbildande verkan kan ha varit lika stor, även om den tankegång som framfördes var långt ifrån sammanhängande eller klart tänkt" (Heckscher 1937:430). Heckscher hamnade strax i polemik med Tingsten, vilket bland annat yttrade sig i det ganska lustiga upplägget, att de i samma nummer av *Statsvetenskaplig tidskrift* (1940) recenserade varandras böcker med konservatismen som tema (jfr Skovdahl 1992:70-74, samt Vedung 1977:164f).

Tingsten blev på 1950-talet inflytelserik även som liberal ledarskribent. Han hade således goda möjligheter att påverka uppfattningen av vad idékritik kunde tänkas vara. Det hade ju skett (inför en mer avgränsad publik) redan i Tingstens 1930-tals-studier av olika partiers ideologier. Så följde 1941 boken "Idékritik". Olof Petersson konstaterar i en återblick, att i denna antologi hade den

inledande uppsatsen "De politiska idéerna i ideologisk debatt" författats just: "med syftet att förtydliga sitt syfte och sin metod", det vill säga tillvägagångssättet i de tidigare studierna av fascism, konservatism, socialism och liberalism (Petersson 2013:106).

Här kan vi emellertid genast konstatera, att Tingsten snävade in sitt fokus till att handla om ideologier: "en samling politiska föreställningar, som tänkas bilda ett mera systematiskt helt och angiva generella bestämda direktiv för handlandet", alltså till skillnad från "Uppfattningar i speciella politiska frågor, då de utgå från närliggande värderingar" – till exempel när "ett socialpolitiskt förslag [urskiljs vara] dyrbart och ineffektivt" (Tingsten 1941:9). Petersson ger skäl för att både uppskatta och något kvalificera Tingstens förståelse (Petersson 2013:80-126), men finner till sist att Tingsten som "idékritiker" med fokus på ideologier gav ett originellt bidrag: "den oväntade upptäckten att politiska ideologier till större delen byggde på verklighetsföreställningar, inte på värderingar. Därmed öppnades möjligheten att kritisera en politisk ideologi på samma sätt som man bedömde en vetenskaplig avhandling" (Petersson 2013:282).

Tingsten hade möjligen i början av 1960-talet, i sin berömda självbiografi vidgat ambitionen. Så gott som alla åsikter sägs nämligen bygga på kunskap, fast mer eller mindre god sådan. Kunskapen kan visserligen "laddas" (det vill säga förstärkas) med värderingar, men: "de politiska åsikterna bygger främst på verklighetsomdömen, på – riktiga eller felaktiga – bilder av hur staten, samhället och människorna är beskaffade" (Tingsten 1962:231).

Jag är nog inte ensam om att undra över, huruvida Tingsten i färd med att tömma badbaljan på "värderingar" stälpte ut alltför många idéer. Visst var han ännu intresserad av idéer och inte bara av ideologi. Men just i antologin "Idékritik" gestaltas detta mest i kritik av alternativa tolkningar av idéers betydelse för samhällslivet, särskilt då idéer antar form av värden eller värderingar. Till exempel Emile

Durkheims uppfattning, att skilda nationella "värdeföreställningar" (Tingsten 1941:198) orsakar variation i antalet självmord i olika europeiska länder. Tingsten menar att tillgänglig forskning inte låter oss identifiera något sådant samband mellan ett visst problem, självmordet, och dessa "värdeföreställningar". Dessa föreställningar anser Tingsten så vagt formulerade, att de inte gärna kan fungera som orsakande faktorer. Detta kanske stämmer (jfr Pfannenstill 1937). Men det slående är Tingsten ovilja att begripa värderingars betydelse och utveckling, till förmån för en kritik mot användning av värderingar i en vetenskaplig förklaring. Är detta idékritikens grundval?

Vedungs distinktion från 1977 låter oväntat sträng: "Vad Tingsten [...] hade upptäckt och kämpade för var, att idéhistoria och idékritik är två i logisk mening helt skilda vetenskapliga företag. I detta mycket viktiga avseende är mitt eget synsätt otvetydigt helt i linje med Tingstens" (Vedung 1977:165). Men en logisk skillnad är nu inte detsamma som en logisk motsättning. Ätminstone en statsvetare har funnit det svårt att begripa hur det funktionella i praktiken kan skiljas från det innehållsliga (Esaiasson 1993). Alltnog, Vedung sade sig också uppskatta ett vidare "funktionsperspektiv" på idéer, där kontextens betydelse framhävs (Vedung 1977: 19-28; jfr Vedung 2018:179f).

Ett alternativ till idéanalysens snävt formulerade ursprung ("som uppfinnare räknas Herbert Tingsten") infinner sig om vi betraktar de svenska idé- och lärdomshistorikernas genealogi. Debatten om denna disciplin har givetvis varit mer omfattande än vårt samtal om statsvetenskaplig idéanalys i mer inskränkt bemärkelse. Men vi bör alltså inte reducera viljan och förmåga att urskilja idéernas betydelse till någon alltför enkelt formaliserad situation. Eller, annorlunda uttryckt, en sådan reduktion till frågan om "vad talar de om, egentligen?" (exempelvis i tolkningen av en fragmenterad eller på annat vis svårbegriplig konversation) bör utföras mot bakgrund av ett hänsynstagande till en vidare kontext.

Att Johan Nordström 1932 fick den första professuren i ämnet idé- och lärdomshistoria är välbekant, men som efterträdaren Sten Lindroth senare noterade: "Johan Nordström var naturligtvis inte den svenska lärdomshistoriens fader; mot varje antydning i den vägen värjde han sig" (Lindroth 1967: 3). Denna föredömliga ovilja att framstå som ensam upphovsman åtföljdes tydligen också av en viss tveksamhet att överhuvud låta det vidare uttrycket idéer bli en del av ämnesnamnet: "När han [Johan Nordström] till sist ändå godtog idé-tillägget berodde det väl på, att han uppfattade det [...] som en anvisning om att vi inte pedantiskt skulle förlora oss i enskilda vetenskapers framsteg utan istället alltid sätta in dem i större sammanhang och över huvud studera de fundamentala idéernas roll i svunna tiders intellektuella kultur" (Lindroth 1968:119f). Detta är uppenbarligen en mer vidsynt ansats än föreställningen om Tingstens unika metod.

I huvudsak ville Nordström ägna sig åt lärdomshistoria, ett område som alls inte urskiljdes som något helt nytt, som plötsligt skulle ha uppstått i Uppsala 1932. I sin installationsföreläsning framhävde Nordström rentav: "Inom den lärda republiken fördelade man fordoms dags det historiska studiet på trenne huvuddiscipliner. *Historia sacra* hade sig anförtrödd skildringen av kyrkans och religionens öden, *Historia profana* var ägna åt nationernas krigiska och politiska händelser och *Historia litteraria* eller lärdomshistorien hade till uppgift att fullständiga det förflutnas bild genom att förtälja om vetenskapernas uppkomst och fortgång genom tiderna – bland dem fick också poesin sin plats" (Nordström 1933:219).

Det råder alltså ingen brist på forskare som uttalat försökt begripa idéernas roll, i vetenskap eller i religion, i litteratur. För att nu inte tala om filosofin. Rimligen innefattar varje vetenskapsgren någon form av idéanalys. Självklart har då studiet av de politiska idéerna sin egen karaktär, som ansluter till, men inte alltid behöver blandas samman med, låt säga matematikens idéer.

De flesta studier av Tingsten brukar däremot nämna sambandet med en inflytelserik filosofisk åskådning, Uppsalaskolan. Denna förknippas främst med Axel Hägerström, uppfattad som värdenihilist och även företrädare för "scandinavian legal realism". Liksom Tingsten intog Uppsalafilosoferna en position eftervärlden funnit mer ideologisk än de inblandade ville medge. En rad idéhistoriker har också ifrågasatt Tingstens anspråk på att enkelt kunna skilja den egna vetenskapliga positionen från de ideologiska föremål han sagt sig vilja kritisera (t.ex. Nordin 1983 och Skovdahl 1992).

Det är förstås inte min avsikt att ersätta Tingstens namn med Hägerströms och därmed identifiera ett mer egentligt ursprung för statsvetenskaplig idéanalys. Vad vi urskiljer är snarare ett komplext fält, där vi förutom vissa skiftande samband med svensk partipolitik också hittar länkar till filosofisk och samhällsvetenskaplig debatt. Idéhistorikerna har för Hägerströms räkning dragit upp en del av fältets internationella kontur, då de urskilt inflytande från nykantianismen (Herman Cohen och Paul Natorp i Marburg), från Nietzsche, från fenomenologin (Källström 1986; Nordin 1983; Strang 2010:12) och kanske rentav från Karl Kautsky (Skovdahl 1992:132).

Sambandet mellan Hägerström och Tingsten följer av deras gemensamma uppskattning av värderelativismen. Att Tingsten själv just i "Idékritik" utformar ett avståndstagande från den då nyss avlidne Hägerström, det verkar flera kommentatorer ha uppfattat som en intern uppgörelse (Sigurdsson 2000:82 med referenser till Lundborg samt Skovdahl 1992:98 med referenser till Källström och Nordin; om den skiftande betydelsen av "relativism" hos Tingsten, se även Skovdal 403ff samt Beckman 2006).

En annan arvtagare till Uppsalaskolan var Ingemar Hedenius, som ganska symptomatiskt hävdade, att den nya välfärdsstatens "tomhet på idéer inte är någon olycka utan tvärtom i många avseenden en fördel" (Hedenius 1961:21).

Spelar detta någon roll för sentida forskare? På senare tid har bland annat Colin Hay identifierat en återkommande och besvärlig dualism i samhällsvetenskaperna, där man ontologiskt skiljer idéer från materia, *epistemologiskt* "konstitutiva" (eller relationella) förklaringar från kausala förklaringar, samt *metodologiskt* kvalitativa metoder från kvantitativa (bl.a. Gofas & Hay 2010:3f). I kritiken av denna upprepade dualism hamnar bland annat Goldsteins och Keohanes (1993; jfr Carlsnaes 2003) seminala bok "Ideas and Foreign Policy" i skottgluggen. Tydligt tänkte sig nämligen Keohane att utrikespolitik ofta kunde förklaras med hänvisning till "andra faktorer än idéer", det vill sägs olika materiella faktorer, just uppfattade som något från idéer helt skilt. Idéer kunde därefter fungera som ett tillskott med en helt annan karaktär. Den mer "konstitutiva" förklaringen att idéer och materiella faktorer bara analytiskt kan urskiljas genom analys av en ständig växelverkan lyser således med sin frånvaro (Gofas & Hay 2010:19f). Detta påminner om Tingstens vilja att betrakta värderingar bara som en extra "laddning" av de mer betydande åsikterna i form av kunskap, god eller dålig.

Mer allmänt kan alltså mer eller mindre medvetna ontologiska val leda till läsningar, som även drabbar den som metodologiskt säger sig uppskatta den sida, som tyvärr redan ontologiskt och epistemologiskt har nedvärderats. Jag tror att Vedungs fasthållande vid Tingsten som idéanalysens portalfigur innebär, att bandet till Hägerström riskerar att bevaras som en ontologisk läsning. Hägerström nämns inte 2018. Men i Vedungs äldre bok om det rationella samtalet refererar han till Hägerströms internationella introduktör Manfred Moritz. Denne bidrar med ett analyschema där "värdenihilism" visserligen framstår som mindre användbart (ansatsen sägs lita till en funktionell förklaring – psykiska processer – istället för att nöja sig med ett yttrandes mening eller innehåll). Men denna formella reduktion av värdenihilismen ger i samman andetag anledning att befästa

värderativismen i aningen vidare mening (Vedung 1977:170-174).

Att invända mot att Tingsten tilldelas rollen som portalfigur är med andra ord något mer än en formell rättning. Det är ett försök att rädda Vedungs idéanalys från en läsning, som gör fortsatta samtal onödigt svåra, inte bara som ontologi, men även i termer av epistemologi och metodologi. Mer allmänt framstår ju Tingstens syn på "idéer" – vi har god eller dålig kunskap som vi sedan "laddar" med psykologiska värderingar – som extremt reduktiv, som ett ointresse för vad som gör idéer värdefulla (jfr Larsson 1935:74-82).

Jag uppskattar däremot termen idé som en viktig del av vår kontextberoende förståelse av världen (således ett problem med en vid horisont), vilken kanske låter sig fångas i ett ord, i ett begrepp, eller i en metafor – men rimligen också urskiljs i handlingar eller rent av strukturer. I det förra fallet bör den statsvetenskapliga idéanalysen öppna sig mot begreppshistorien (Kurunmäki 2012). I det senare fallet kan vi väl glädja oss åt att den politiska etnografins återkomst (t.ex. Gustafsson & Johannesson 2016).

REFERENSER

- Beckman, Ludvig, 2006. "Idékritik och samhällsvetenskapens nytta", *Statsvetenskaplig tidskrift* 108, 331-342.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristin (red.), 2000. *Textens mening och makt*. Studentlitteratur.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina, 2012. "Idé- och ideologianalys", s 139-176 i Bergström & Boréus (red.), *Textens mening och makt*. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Carlsnaes, Walter, 2003. "What kind of things are ideas in political science?", s 23-26 i Hallenberg m.fl. *Transitions in Honour of Kjell Goldmann*. Stockholms universitet.
- Esaiasson, Peter, 1993. Litteraturgranskning av Stig-Björn Ljunggrens avhandling. *Statsvetenskaplig tidskrift* 96, 204-214.
- Fahlbäck, Erik, 1936. *Idéer och män: Statsvetenskapliga studier*. Stockholm: Norstedts.
- Gofas, Andreas & Hay, Colin (eds), 2010. *The Role of Ideas in Political Analysis*. London: Routledge.
- Godlstein, Judith, & Keohane, Robert (eds), 1993. *Ideas and Foreign Policy*. Cornell University Press.
- Gustafsson, Maria-Therese & Johannesson, Livia (red.), 2016. *Introduktion till politisk etnografi*. Lund: Gleerups.
- Heckscher, Gunnar, 1937. "Politisk idéhistoria", *Statsvetenskaplig tidskrift* 40, s426-439.
- Hedenius, Ingemar, 1961. *Liv och nytta*. Stockholm: Bonniers.
- Kurunmäki, Jussi, 2012. "Begreppshistoria", s 177-218 i Bergström & Boréus (red.), *Textens mening och makt*. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Källström, Staffan, 1986. *Den gode nihilisten: Axel Hägerström och striderna kring uppsalafilosofin*. Stockholm: Raben & Sjögren.
- Larsson, Hans, 1935. *Minimum*. Stockholm: Bonniers.
- Lindroth, Sten, 1967. "Johan Nordström 1891-1967", *Lychnos: Lärdoms-historiska samfundets årsbok 1967-1968*, s 3-18.
- Lindroth, Sten, 1968. "Brev till Henrik Sandblad 3 november", s 117-121 i Nils Andersson & Henrik Björck (red.), *Idéhistoria i tiden: Perspektiv på ämnets identitet under femtio år*. Stockholm: Symposion 2008.
- Nordin, Svante, 1983. *Från Hägersten till Hedenius: Den moderna svenska filosofin*. Bodafors: Doxa.
- Nordström, Johan, 1933. "Om idé- och lärdoms-historia. Installationsföreläsning", *Lychnos: Lärdoms-historiska samfundets årsbok 1967-1968*, s 21-28.
- Petersson, Olof, 2013. *Herbert Tingsten: Vetenskapsmannen*. Stockholm: Atlantis.
- Pfannenstill, Bertil, 1937. "Durkheims sociologiska principer", *Statsvetenskaplig tidskrift* 40, 97-114.
- Sigurdson, Ola, 2000. *Den lyckliga filosofin: Etik och politik hos Hägerström, Tingsten, makarna Myrdal och Hedenius*. Stockholm: Symposion.
- Skovdahl, Bernt, 1992. *Tingsten, totalitarismen och ideologierna*. Stockholm: Symposion.
- Strang, Johan, 2010. *History, Transfer, Politics: Five Studies on the Legacy of Uppsala Philosophy*. Diss. Helsingfors universitet.

Tingsten, Herbert, 1941. *Idékritik*. Stockholm: Bonniers.

Tingsten, Herbert, 1962. *Mitt liv: Mellan trettio och femtio*. Stockholm: Norstedts.

Vedung, Evert, 1977. *Det rationella politiska samtalet: Hur politiska budskap tolkas, ordnas och omprövas*. Stockholm: Aldus/Bonniers.

Vedung, Evert, 2018. "Idéanalys från ankdamm till universums mitt", *Statsvetenskaplig tidskrift* 120, s 155-196.

Rolf Hugoson är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet.

E-post: rolf.hugoson@umu.se

Uppfanns statsvetenskaplig idéanalys av Herbert Tingsten? Kommentar till Rolf Hugoson

Evert Vedung

Rolf Hugoson har kommit med ett inlägg i den serie av bidrag som jag efterlyser i StvT:s temanummer om idéanalys. Hugoson är först, bra, härligt. Du är så välkommen!

I "Idéanalys från ankdamm till universums mitt" finns några formuleringar som väcker Rolf Hugosons undran. Uppfanns idéanalysen av Herbert Tingsten? frågar han sig. Undertecknad understryker upprepade gånger, säger han, att "politisk idéanalys [är] en tvättäkta svensk tradition inom statsvetenskapen" [---] "Idéanalys är en svensk uppfinning med sin säregna fokusering just på idéer i vid mening" (V2018:155ff).

I mitt inlägg ska jag begränsa mig till just Tingsten och den statsvetenskapliga idéanalysen, även om poängen med mina bidrag i temanumret var att visa hur det gått långt efter Tingstens tid och särskilt under halvseklerna 1965-2017, då jag har egna, om ock begränsade erfarenheter. Jag ska diskutera Hugosons viktigaste inslag så allvarligt och seriöst jag kan.

"STATSVETENSKAPLIG IDÉANALYS I AKADEMISK MENING" EN SVENSK UPPFINNING?

Att statsvetenskaplig idéanalys är en tvättäkta svensk tradition inom statsvetenskapen, det menade jag när jag skrev och det ska jag argumentera för ett tag till. Men jag menade uppfinning och tradition i svensk *statskunskap som akademisk disciplin*, inte uppfinning och tradition i allmänhet i Sverige eller Europa eller världen. Att det inte skulle ha förekommit analys av politiska idéer i eller utanför Sverige innan Tingsten 1935-36 drog igång sitt skriftställerier vore ett stolligt påstående. Så illa har jag faktiskt inte tänkt, även om det nu rör sig bara om en upptakt till vad jag egentligen ville säga om statsvetenskaplig idéanalys.

Idéanalys i allmän mening uppfanns naturligtvis inte av professorn i statskunskap Herbert Tingsten. Jag avsåg idéanalys i statskunskap/statsvetenskap med anspråk på vetenskaplighet, akademiskhet. Och jag kan lägga till: all heder åt Tingsten för denna upptäckt då det begav sig.

Jag har inte noterat Erik Fahlbecks antologi från 1936 om "idéer och män" samt "åskådningar och problem från svensk statsvetenskaplig idépolitik". Tack för detta påpekande! Sådana vill jag ha fler av! Men Fahlbeck d y, som var samtida med Tingsten, han kom väl inte på någon idéanalytisk metod? Och det gjorde väl inte Heckscher heller, mig veterligen, i sin polemik mot Tingsten. Tingsten kom på en metod, idékritiken, som riktade sig mot oklarheter och mot verklighetsomdömen i politiska ideologier (inte policyidéer, inte debatter i valkampanjer) och som uteslöt diskussion av värdeomdömen, vilka han dessutom hävdade förekom mindre ofta i politiska ideologier. Och som han själv tillämpade på idématerial med aktualitet. Det var framför allt detta jag åsyftade med peka ut Tingsten som uppfinnare.

Jag tänkte också på att jag inte lyckades finna någon motsvarighet *under samma semantiska beteckning* och därav följande